

การนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ : วิเคราะห์ การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Sangha Educational Policy Implementation : An Analysis of The Operations Carried out
by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาพรหมพงศ์ ศรีสุเมธิตานนท์

บัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail : mahathapong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงระดับการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ 3) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ 4) เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในระดับผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายปฏิบัติการ ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 250 รูป/คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันโดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ จากผลการวิเคราะห์ทุกขั้นตอนพบว่า จากการศึกษาสภาพการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ มหาวิทยาลัยมีโครงสร้างการดำเนินการนโยบายการศึกษาเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งใน และต่างประเทศ แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงมีจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย คือ วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ มุ่งให้การศึกษา การวิจัยทางพระพุทธศาสนา การให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยที่กำหนดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก การสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยก็พบปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยยังมีบุคลากรด้านการวิจัยไม่เพียงพอ และบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนของมหาวิทยาลัยยังมีขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีไม่มากพอ เป็นต้น ประเด็นปัญหา และอุปสรรค ดังกล่าวผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะไว้เพื่อให้การดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จมากขึ้น มหาวิทยาลัยควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรกลุ่มที่ขาดทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาของ

มหาวิทยาลัยให้มากขึ้น และควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยให้ต่อเนื่อง รวมทั้งการแสวงหาวิธีการให้บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยได้ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ และนานาชาติ

คำสำคัญ : นโยบายการศึกษาของสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This research is aimed at the following: 1) To study the level of the implementation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Educational Policy. 2) To study the factors affecting the operations of policy implementation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 3) To study specific problems and hindrances on the operations of policy implementation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Educational Policy for practical implementations. 4) To present guidelines on the operations of policy implementation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The research instruments consist of questionnaires and interview forms. Sampling consist of personnel at management level, personnel in academic and operational lines both clericales and laymen of Mahachulalongkornrajavidyalaya University to talling number of 250 persons/check. Analysis statistics are percentage, mean and standard deviation; Pearson's Collation Coefficient by designating statistical significance at a level of 0.05 and multiple regression analysis. And it was found as follows: From the analysis of every step, the operation of policy implementation of the University possess and operational structure similar to those of the university, both at home and abroad. But the to being a Sangha University, Mahachulalongkornrajavidyalaya University was its own out standing character/identity towards inparting Buddhist knowledge and research, academic service delivery to the society as well as maintenance of arts and culture. It was also found that the University has carried out policy implementation academic with all obligations of the University. These include Buddhist education and research, academic service delivery to society and the maintenance of arts and culture at a "much" level. From the indepth interview and to collect data from queries. The researcher found the problems and obstacles in the implementation of educational policy of the University, such as the university has not enough the academic researchers and some educational officer is inadequate of capabilities in using of technology etc. The entire problem issues as mentioned, the researcher would like to give some suggestions to make the educational policy of the University to succeed even more. The University should be provided training for the skill lacking personnel groups to use the media of educational technology at University more and more. And it should have a strategy to develop researching human resource continuously, including how to seek academic and research work can be published in the journals has been recognized on the nation and international level.

Keywords : Sangha Educational Policy Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นนโยบายระดับชาติที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันจึงมีนโยบาย และมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น และสามารถแข่งขันกับนานาชาติของประเทศในสังคมตนเอง เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นพระองค์ได้ทรงประกาศคำสอนใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิวัติต่อคำสอนของพราหมณ์อันเป็นหลักคำสอนเดิม พระพุทธเจ้าทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น คณะสงฆ์เปิดรับบุคคลทุกวรรณะ และทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์แล้วมีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครอง และชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียงให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุสมาชิกภาพ ลำดับต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงวางนโยบายการศึกษาที่เป็นหลักสำคัญไว้ 3 ด้าน ซึ่งเรียกว่าไตรสิกขา โดยพระพุทธศาสนามีพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามวลมนุษยชาติมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษาอบรมตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตในสงฆ์จะเข้าถึงได้ (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ ปยุตโต), 2546, หน้า 285) ฉะนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์จึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อความเจริญของสถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันชาติ เพราะหากพระสงฆ์มีการศึกษาดี มีภูมิปัญญาสูง ย่อมจะสามารถช่วยเหลือคำขุสังคมไทยให้รุ่งเรือง โดยวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้การศึกษา อบรม พัฒนา และเป็นที่พึ่งแก่ชุมชนได้ แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าหากพระสงฆ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของชาวพุทธไม่มีการศึกษาที่ดีพอ สิ่งที่จะเป็นประเด็นปัญหาที่ตามมาในการให้การศึกษา อบรม พัฒนา และเป็นที่พึ่งแก่ชุมชนชาวพุทธนั้นคงมีปัญหามากมายตามมามาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ทั่วไป มหาวิทยาลัยได้เปิดทำการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จนถึงระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาที่มีนิสิตส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสามเณร และเปิดโอกาสให้กับประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษาเล่าเรียนทางด้านพุทธศาสนาในลักษณะบูรณาการเข้ากับศาสตร์แขนงต่างๆ อันจะทำให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา

สามารถนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีมูลเหตุสำคัญในการศึกษาวิจัย เพราะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตจากข้อมูลการศึกษา และปรากฏการณ์จากการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์มาเป็นระยะเวลาสองทศวรรษว่าการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องที่ที่น่าสนใจ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการการศึกษาคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะการดำเนินการนโยบายด้านการศึกษาให้กับนิสิตในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยสงฆ์โดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ และคณาจารย์ทั้งที่เป็นพระภิกษุและคฤหัสถ์ ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการนโยบายการศึกษาให้กับนิสิตทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์นั้น ถือว่าเป็นบทบาทสำคัญที่พระสงฆ์มีให้กับสังคมไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงระดับการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
3. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคการดำเนินการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ

สมมติฐาน

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติด้านการจัดการศึกษา

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติด้านวิจัยทางพระพุทธศาสนา

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการดำเนินการการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติโดยรวม

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบระดับการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
2. ได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
3. ได้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ
4. เป็นแนวทางในการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ: วิเคราะห์การดำเนินการของมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้วิธีการศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติผ่านตัวแปร ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ ซึ่งมีตัวแปรสำคัญ 4 ชุด ได้แก่ ปัจจัยด้านขอบข่ายของนโยบาย ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย ปัจจัยด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และผลของการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ บริบทที่ใช้ในการศึกษา คือ การดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประชากรและตัวอย่าง

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรของการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรของการวิจัยเชิงปริมาณในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรระดับผู้บริหาร บุคลากรสายอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในส่วนกลางจำนวน 559 รูป/คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 รูป/คน โดยจำแนกตามตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลแล้วทำการหาอัตราส่วน

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอรายชื่อบุคลากรในระดับผู้บริหาร บุคลากรสายอาจารย์ และบุคลากรสายปฏิบัติการทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อทำการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 รูป/คน

เครื่องมือ

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงปริมาณเป็นส่วนของการออกแบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ใน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวิจัย (Questionnaire) ผู้วิจัยเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของภาษาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างที่วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 30 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม 30 ชุดมาทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Lee J. Cronbach) เพื่อทำการวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.8845 ซึ่งนับว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูงจึงถือได้ว่าแบบสอบถามนี้สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยได้ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ โดยทำการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทำการกำหนดกรอบแนวคิดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ตลอดถึงวิธีการสร้าง แบบสอบถามแบบปลายปิดซึ่งเป็นคำถามที่มีคำตอบให้ผู้ตอบเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง และแบบสอบถามแบบปลายเปิด

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจัดทำประเด็นข้อคำถามหรือการนำเข้าสู่การสนทนาเพื่อถามข้อมูลเชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ และการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ความเห็นจากการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ช่วยอธิบายอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแปรในรูปแบบการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ และการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายข้อค้นพบของการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสอบถาม จัดหมวดหมู่ บันทึกข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อทราบลักษณะการแจกแจงของข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ความถี่ ร้อยละ ซึ่งเป็นการยืนยันว่ากลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลมีการกระจาย และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา

3. วิเคราะห์ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านขอบข่ายของนโยบาย ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย ปัจจัยด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และผลของการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในด้านต่างๆ คือ การดำเนินการด้านการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนา การดำเนินการด้านงานบริการวิชาการแก่สังคม และการดำเนินการด้านงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ (Statistical Analysis) ทั้งสถิติพรรณนาและอนุมาน สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ สถิติอนุมาน ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านขอบข่ายของนโยบาย ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย ปัจจัยด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และผลของการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Coefficient Correlation)

5. การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regressions) โดยวิธี Stepwise ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อดูตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามแบบใดหรือทิศทางใด และมีอัตราความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด

6. การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ในการนำนโยบายการศึกษาของสงฆ์ไปปฏิบัติ: วิเคราะห์การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านต่างๆ คือ การดำเนินการด้านการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา การดำเนินการด้านงานบริการวิชาการแก่สังคม และการดำเนินการด้านงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 ได้แก่ ปัจจัยด้านขอบข่ายนโยบาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.61$) ลำดับที่ 2 ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ($\bar{X}=4.41$) ลำดับที่ 3 ได้แก่ ปัจจัยด้านการสื่อสารและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบายมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}=4.09$) ซึ่งมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความคิดเห็นต่อการดำเนินการนำนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปปฏิบัติโดยรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 ได้แก่ การดำเนินการด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม ($\bar{X}=4.45$) ลำดับที่ 2 ได้แก่ การดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ($\bar{X}=4.38$)

ลำดับที่ 3 ได้แก่ การดำเนินการด้านวิจัยทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X}=4.33$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยเป็นลำดับสุดท้าย ได้แก่ การดำเนินการด้านการจัดการศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}=4.22$) ซึ่งมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษา ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านทรัพยากรนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีผลต่อการดำเนินการด้านการจัดการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านทรัพยากรนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายมีผลต่อการดำเนินการด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนาที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายมีผลต่อการดำเนินการด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน มีผลต่อการดำเนินการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาด้านการสื่อสาร ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านทรัพยากรนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ มีผลต่อการดำเนินการโดยรวมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษากับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบาย

การศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านทรัพยากรนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ โดยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการโดยรวมในระดับสูงสุด ได้แก่ การสื่อสาร และ ประสานงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นบวก ($r=.852$) รองลงมา ทรัพยากรนโยบาย ($r=.792$) ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินการโดยรวมในระดับต่ำสุด ได้แก่ ขอบข่ายนโยบาย ($r=.620$) ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษากับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษากับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามลำดับ ดังนี้ 1) การสื่อสาร และ ประสานงานระหว่างหน่วยงาน สามารถพยากรณ์การดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม ได้ร้อยละ 72.50 ($R^2=0.725$) 2) ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติได้รับคัดเลือกเข้ามาในสมการเป็นลำดับที่ 2 โดยทั้งการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน สามารถพยากรณ์การดำเนินการโดยรวมได้ร้อยละ 75.00 ($R^2=0.750$) 3) ขอบข่ายนโยบายได้รับคัดเลือกเข้ามาในสมการเป็นลำดับที่ 3 โดยทั้งการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ขอบข่ายนโยบาย สามารถพยากรณ์การดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวมได้ร้อยละ 75.70 ($R^2=0.757$) 4) ทรัพยากรนโยบายได้รับคัดเลือกเข้ามาในสมการเป็นลำดับที่ 4 โดยทั้งการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ขอบข่ายนโยบาย ทรัพยากรนโยบาย สามารถพยากรณ์การดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม ได้ร้อยละ 76.40 ($R^2=0.764$) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Regression Coefficient) ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษากับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษา ได้แก่ ด้านขอบข่ายนโยบาย ด้านทรัพยากรนโยบาย ด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยรวมโดยพิจารณาจากค่า p-value ($p = 0.008$) สามารถสรุปสมการทำนายได้ดังนี้

การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y=a+b1X1+b2X2+b3X3+b4X4$ การดำเนินการโดยรวม = $.921+.427$ (การสื่อสาร และ ประสานงานระหว่างหน่วยงาน) + $.113$ (ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ) + $.106$ (ขอบข่ายนโยบาย) + $.148$ (ทรัพยากรนโยบาย) ซึ่งอิทธิพลของทั้งสี่ตัวแปรมีถึงร้อยละ 76.40 ($R^2 = .764$)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ปัจจัยด้านขอบข่ายของนโยบาย ความเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า นโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น มีความชัดเจน โดยสถาบันการศึกษาแห่งนี้มีการดำเนินนโยบายเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก และวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ทั่วไป ตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยได้มีการดำเนินการนโยบายการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเด่นชัดตามพระราชปณิธาน และทำให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติร่วมกับการกำหนดพันธกิจ ปรัชญา และวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยเพื่อให้การนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติบรรลุเป้าหมาย ไปพร้อมๆ กับการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัย

ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า งบประมาณ และบุคลากรในการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้น ทรัพยากรที่มีอยู่เพียงพอต่อการดำเนินการ เช่น ทรัพยากรด้านงบประมาณ และอาจารย์สอน แต่มีบางท่านให้ความเห็นว่ามหาวิทยาลัยมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อวิทยาเขต และหน่วยวิทยบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านทรัพยากรในส่วนกลางมีเพียงพอ แต่เมื่อมีการกระจายการดำเนินการนโยบายออกไป

ในส่วนที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้นอีก บางครั้งก็ไม่เพียงพอในการดำเนินการในการกิจที่เพิ่มขึ้น

ปัจจัยด้านการสื่อสารและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ความเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า การสื่อสารของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในเรื่องระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งต่างๆ ของมหาวิทยาลัยที่ลงไปสู่ผู้ปฏิบัติทุกภาคส่วนมีความชัดเจน ผู้บริหารให้ความสำคัญในการสื่อสารในองค์กร และใช้ระเบียบปฏิบัติเหมือนกันทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ส่วนการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายนอกผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ความเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยว่านโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้น มีแผนพัฒนาตามยุคตามสมัยเพราะการบริหารมหาวิทยาลัยตามนโยบายการศึกษา ต้องยึดโยงกับนโยบายการศึกษาของ สกอ.กระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายการศึกษาแห่งชาติ และความเห็นจากมุมมองของผู้บริหารส่วนใหญ่มีมุมมองว่ารูปแบบการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัย มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคมโลก มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการบูรณาการให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสังคมปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนา

ผลของการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การดำเนินการด้านการจัดการศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงได้ข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้ นโยบายด้านการจัดการศึกษานั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยในกลุ่มการผลิตบัณฑิต เพราะฉะนั้นการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัย ถ้ามองในด้านปริมาณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ ผลิตบัณฑิตรับนิสิตเข้าเรียนกับจำนวนที่จบหลักสูตรผ่านเกณฑ์มาตรฐาน มหาวิทยาลัยมีนิสิตที่เป็นคฤหัสถ์เข้ามาเรียนมากขึ้น มหาวิทยาลัยรับนิสิตที่เป็นพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ในอัตราส่วน 70:30 ต่อมาลดลง 60:40 ตามความต้องการของสังคม ถ้าพูดถึงด้านคุณภาพ ตามการประกันคุณภาพการศึกษาที่สกอ. ประเมินออกมาอยู่ในระดับดี ความเห็นของฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับคุณภาพและความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของนิสิตมีมุมมองว่านิสิตที่เป็นคฤหัสถ์มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในช่วงแรกๆ ที่เข้ามาเรียน

บางคนไม่เข้าใจหลักพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมนิสิตที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่เข้ามาสู่ระบบการศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาอยู่นี้เวลาที่มีการอธิบาย และวิเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาจะอธิบาย และวิเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน นิสิตมีพัฒนาการดีขึ้นมาก เป็นคุณภาพที่เห็นได้ในระยะยาว

การดำเนินการด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ความเห็นได้จากมุมมองของผู้บริหารส่วนใหญ่มีมุมมองว่ามหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนการวิจัย และมีการวิจัยคัมภีร์ด้านพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการแปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยให้เป็นสำนวนร่วมสมัย เป็นภาษาที่คนทั่วไปอ่านเข้าใจง่าย มหาวิทยาลัยมีการผลิตบุคลากรทางด้านการวิจัยให้มีจำนวนที่มากขึ้น ตอนนี้อย่างขาดแคลนบุคลากรด้านการวิจัยเพราะว่านิสิตที่จบในระดับปริญญาโท ปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยยังมีบุคลากรจำนวนไม่มาก

การดำเนินการด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม ผู้บริหารส่วนใหญ่มีมุมมองว่ามหาวิทยาลัยมีการดำเนินการด้านนี้มาก ถือเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย การดำเนินการนโยบายมีความชัดเจนเป็นรูปธรรม กิจกรรมของมหาวิทยาลัยซึ่งดำเนินการโดยนิสิตในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน นิสิตก็จะรวมกลุ่มกันไปเปิดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนบ้าง บวชสามเณรบ้าง เป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งปีนี้ (2557) มีประมาณ 300 กว่าโครงการทั่วประเทศ และโครงการที่นิสิตต่างประเทศได้รับนโยบายจากมหาจุฬาฯ แล้วนำไปจัดกิจกรรมที่ประเทศของเขา เพราะผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยทุกยุคสมัยตั้งแต่มีการเปิดทำการเรียนการสอนมาได้ให้ความสำคัญ และมีบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นพระนิสิต และพระอาจารย์ที่สอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ที่ผ่านการฝึกอบรมจากมหาจุฬาฯ รวมประมาณ 20,000 รูป โดยทางรัฐบาลได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาฯ เป็นผู้ดำเนินการ และรับผิดชอบเป็นผู้จัดโครงการฝึกอบรม

การดำเนินการด้านงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างต่างให้ความเห็นว่า มหาจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีนิสิตส่วนมากเป็นพระสงฆ์หลายรูปเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นต้น เพราะฉะนั้น

นิสิตเหล่านี้ ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะส่งเสริมให้มีการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัดวาอารามโบราณสถานต่างๆ และมหาวิทยาลัยได้เปิดสอนเยาวชน และประชาชน ซึ่งดำเนินการในรูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนการจัดกิจกรรมรณรงค์ทางด้านศีลธรรม ศาสนาวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยร่วมกับมหาเถรสมาคม และรัฐบาลไทยเป็นเจ้าภาพจัดประชุมผู้นำชาวพุทธโลก ว่าด้วยวันวิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศูนย์ประชุมสหประชาชาติ และการแลกเปลี่ยนทางด้านศิลปวัฒนธรรมในระดับอาเซียน นั้นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาถาวร

การอภิปรายผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจัยด้านข้อบ่งชี้ของนโยบาย ความชัดเจนที่เป็นรูปธรรมในปัจจัยด้านข้อบ่งชี้ของนโยบาย ทำให้ระดับปฏิบัติสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติให้สำเร็จได้ การมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรับรองสถาบันอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Van Meter D.S. and Van Horn C.E. (1975) ที่พัฒนาตัวแปรการศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (A Model of The Policy Implementation Process) โดยให้ความสนใจต่อวัตถุประสงค์ของนโยบายว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัตินโยบาย นอกจากนั้นยังสัมพันธ์กับแนวความคิดตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Mode) ที่ วรเดช จันทรร (2540) เสนอให้ศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติจากองค์การว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้สำเร็จเมื่อมีความชัดเจนของการกำหนดวัตถุประสงค์ภารกิจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Grindle (1980) คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ เนื้อหาสาระของนโยบาย การมีเป้าหมายของนโยบายที่ชัดเจน และการได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนที่เพียงพอ และแนวคิดของพระราชปริยัติ (สฤชต์ ประธาตุ) (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า จากการศึกษา

สภาพการดำเนินงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยการบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผล มีข้อคิดเห็นให้มหาวิทยาลัยกำหนดเกณฑ์ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการปรับปรุง การเสนอหลักสูตรให้ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับทิศทางนโยบายของมหาวิทยาลัย

ปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบาย อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Van Meter D.S. and Van Horn C.E. ที่ให้ความสำคัญทรัพยากรนโยบายว่า ทรัพยากรนโยบาย (Policy Resources) คือ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบาย ทรัพยากรนโยบายอาจรวมถึง เงิน และสิ่งเสริม (Incentives) ทั้งปวงที่กำหนดไว้ในแผนงาน และโครงการ ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริม หรือช่วยให้ความสะดวกต่อประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนั้นยังสัมพันธ์กับแนวคิดของ พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ (2547) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในทศวรรษหน้า พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรมีอาคารเรียน และศูนย์การเรียนรู้พอเพียงเป็นระเบียบ สะอาดมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมแก่ภาวะของพระภิกษุสามเณร มีการเปิดสาขาวิชา และหลักสูตรเพิ่มเติมมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และมีการพัฒนาบุคลากรด้านความรู้ และทักษะการสอนและแนวคิดของศุภชัย ยาวะประภาษ (2545) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ความพอเพียงของทรัพยากรเทคโนโลยี เป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานคุณภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า หลักเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ในด้านการจัดการชุดข้อมูล การเชื่อมโยงเทคโนโลยี และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการนโยบายให้สัมฤทธิ์ผลได้ และยังสัมพันธ์กับแนวคิดของ Eugene Bardach (1980) ได้ทำการศึกษานโยบายไปปฏิบัติ ผลการศึกษาของ Eugene Bardach พบว่า อุปสรรคสำคัญในกระบวนการ

น่านโยบายไปปฏิบัติ เพราะการนำทรัพยากรโดยเฉพาะเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการดำเนินงานไปใช้ผิดทาง เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้การน่านโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวได้ ปัจจัยด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสื่อสาร และการประสานงานระหว่างหน่วยงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะมหาวิทยาลัยมีคำสั่งการมอบหมายงานจากผู้บริหารระดับสูงให้บุคลากร และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร สอดคล้องกับแนวคิด Paul Sabatier and Danish Mazmanian (1980) ได้ศึกษากรอบการวิเคราะห์ (Framework of Analysis) กระบวนการการน่านโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งมีปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญ คือ การยอมปฏิบัติตาม (Compliance) ของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการรับรู้ในแผนนโยบาย เป็นอย่างดีแต่ขาดการปฏิบัติตามนโยบายก็ไม่อาจเกิดผลสำเร็จ ในการน่านโยบายไปปฏิบัติได้

ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ให้ความเห็นมองว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่อีกอย่าง คือ มหาวิทยาลัยมีแผนบริการวิชาการที่มีการบูรณาการเข้ากับ กิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของ Walter Williams (1975) ได้ให้ความสนใจสมรรถนะองค์การในประเด็น โครงสร้างที่เหมาะสม บุคลากรต้องมีความรู้ ความสามารถ ทางด้านบริหาร และเทคนิคอย่างเพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ กล้า ทองขาว (2544) พบว่าปัจจัยด้านสมรรถนะขององค์การมีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จ และความล้มเหลวในการน่านโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) องค์การเป็นกลไกการปฏิบัติโดยตรง 2) บุคลากรปฏิบัติมีปริมาณเพียงพอเต็มใจปฏิบัติ มีความรู้ความสามารถ และใช้ อุปกรณ์ได้ดีทุกขั้นตอน 3) การสื่อสาร และประสานงานทั้ง ภายใน และระหว่างองค์การ 4) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติ 5) ความสามารถของผู้นำ และมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ 6) ความร่วมมือปฏิบัติในองค์การ โดยเกิดจากความสัมพันธ์ ของคนในองค์การ กระบวนการตัดสินใจวางแผนปฏิบัติ และการประสานความรับผิดชอบ และความพร้อมขององค์การใน

การน่านโยบายไปปฏิบัติ อันเนื่องมาจากการมีปัจจัยอื่นๆ สนับสนุน จะช่วยให้องค์การน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติประสบความสำเร็จ

ผลของการดำเนินการน่านโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การดำเนินการด้านการจัดการศึกษา จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการดำเนินการด้านการจัดการศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า หลักสูตรที่มหาวิทยาลัยใช้ในปัจจุบันมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Roger (1985) ที่มองคุณภาพการศึกษาจากสถาบัน การศึกษา อาจารย์ การเรียนการสอน หลักสูตร แหล่งฝึก และการเรียนรู้ของนักศึกษา และแนวความคิดของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546) ให้ทรงเสนอว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ (Learning to Do) แปลว่า เรียนเพื่อทำ หมายความว่า เรียนแล้วต้องนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ และจากการศึกษาของ กล้า ทองขาว (2534) ที่เสนอว่าการวัดผลของการการน่านโยบายไปปฏิบัติ (Policy Performance) มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ระดับของผลผลิต 2) การได้รับประโยชน์ของผลลัพธ์ 3) ความต่อเนื่องของการปฏิบัติ 4) การประยุกต์วิธีการปฏิบัติ และจากการศึกษาของพระราชปริยัติ (สฤณี ประธาตุ) (2549) ได้ทำ การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการบริหารบุคลากรทางวิชาการ มีข้อคิดเห็น ให้มหาวิทยาลัยเน้นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการสรรหา การพัฒนา และการส่งเสริมทางวิชาการให้กับอาจารย์ผู้สอน ในด้านการวิจัย การเพิ่มวุฒิการศึกษา และการปรับตำแหน่งทาง วิชาการ และเน้นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียน การสอนให้นิสิตได้พัฒนาคุณภาพทั้งด้านวิชาการ

การดำเนินการด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัย การดำเนินการด้านการวิจัยทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้านพระไตรปิฎก และมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญในกิจกรรมการค้นคว้าวิจัย

เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ McGregor & Dewer (1996) คือ แนวคิดต่อองค์ประกอบคุณภาพของระบบการศึกษา ได้แก่ 1) บริบท ที่มองความต้องการคุณสมบัติของผู้เรียน 2) กระบวนการ ที่มองวิธีการถ่ายทอดความรู้ และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ผลผลิตที่มองคุณภาพด้านผู้เรียน และต้นทุนการผลิต และแนวคิดของ พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในทศวรรษหน้า ด้านการวิจัย พบว่า ควรมีการกำหนดทิศทางในการวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักธรรมในการแก้ปัญหาสังคม

การดำเนินการด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคม จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการดำเนินการด้านการให้บริการวิชาการพระพุทธศาสนาแก่สังคมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และการอบรมเยาวชนเป็นกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยให้การส่งเสริม สอดคล้องกับแนวคิดของ Martin A. Levin (1981) ได้เขียนบทความเรื่อง Condition Contributing to Effective Implementation and Their Limits ซึ่งได้กล่าวถึงเงื่อนไข และปัจจัยที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งสามารถดึงทรัพยากรทางการเมืองมาสนับสนุนนโยบายได้ ทำให้โครงการมีความโดดเด่น และสามารถสร้างกลุ่มที่จะสนับสนุนนโยบายได้ และมีกลุ่มผลประโยชน์เอกชนที่คอยช่วยเหลือในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Van Meter D.S. and Van Horn C.E. ที่เสนอตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประกอบด้วยตัวแปรทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับผลการปฏิบัติตามนโยบาย ได้แก่ ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The Characteristics of Implementing Agencies) ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นองค์ประกอบใหญ่ที่มีองค์ประกอบย่อยๆ หลายประการเป็นกลไกกำหนดการปฏิบัติตามนโยบาย เช่น สมรรถนะของทีมงานของหน่วยงานระดับความเคร่งครัดในการควบคุมบังคับบัญชา ทรัพยากรทางการเมืองของหน่วยงาน เช่น การสนับสนุนของฝ่ายกฎหมาย

และฝ่ายบริหาร ความมีชีวิตชีวาขององค์กร ระดับการสื่อสาร และความเป็นระบบเปิดขององค์กร ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ระหว่างองค์กรที่เข้าร่วมนำนโยบายไปปฏิบัติกับผู้กำหนดนโยบาย หรือองค์กรที่ประกาศใช้นโยบาย

การดำเนินการด้านงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการดำเนินการด้านงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะมหาวิทยาลัยได้เปิดสอน และอบรมวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมแก่เด็ก และเยาวชนทั่วไป และมหาวิทยาลัยได้เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และสำนึกในคุณค่าของพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Sabatier Pual A.(1986) เสนอว่าการสนับสนุนการปฏิบัติเป็นผลจากหน่วยงานร่วมกันดำเนินการนำนโยบายไปปฏิบัติ และเป็นไปในแนวทางที่ Greenwood, Hining & Ranson (1975) ได้ศึกษาว่าตัวแปรการสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง เกิดจากหน่วยงานภายนอก การสนับสนุนจากผู้บริหารทุกระดับ สภาพทางเศรษฐกิจ และการช่วยเหลือทางเทคนิคให้ปฏิบัติ

ปัญหาและอุปสรรค ผลการดำเนินการนโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. มหาวิทยาลัยยังขาดแคลนบุคลากรด้านการวิจัย
2. มหาวิทยาลัยมีภารกิจ และโครงการต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบมากเกินไป และงบประมาณที่กระจายไปสู่ภารกิจ และโครงการต่างๆ จึงไม่เพียงพอ
3. บุคลากรทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยยังมีขีดความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการศึกษาไม่มากพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการดำเนินการนโยบายการศึกษา เพื่อให้การนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยควรมีการดำเนินการปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่ครบวงจรให้อาจารย์ได้รับทุนวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

จากภายในและภายนอกสถาบัน ที่ทำแผนการพัฒนาย่างชัดเจน รวมทั้งการนำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ได้รับรองในระดับชาติ และนานาชาติ

2. มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ในปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาต่อ การศึกษาดูงานจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทั้งใน และต่างประเทศ และการค้นคว้าวิจัยของบุคลากร จัดฝึกอบรมให้ความรู้และพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง

4. ควรมีการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอื่นๆ หรือหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนในการพัฒนาวิชาการพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินการนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

กล้า ทองขาว. 2544. การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิด ทฤษฎีและแนว การดำเนินงาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2549. **ทิศทางการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2556. **สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.

พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์. 2547. รูปแบบการบริหารงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา มหาบัณฑิต (การบริหารศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา

พระราชปริยัติ (สฤณี ประธาตุ). 2549. “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรเดช จันทรศร. 2540. **การนำนโยบายไปปฏิบัติ**. เอกสารวิชาการ. คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการสำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. 2545. **นโยบายสาธารณะ**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง. 2554. “การบริหารงาน คุณภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในประเทศไทยโดยใช้กระบวนการของหลักการบริหารจัดการที่ดี.” กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Conbrach, Lee J., 1970. **Essential of Psychology Testing**. (3rd ed.). New York: University of Chicago.

Bardach, Eugene. 1980. **A Practical Guide for Policy Analysis : The Eightfold Path ot more Effective Problem Solving**, 2nd ed. Washington, D.C. : CQ Press. Barrett.

Grindle, Merilee s., ed. 1980. **Politics and Policy Implementation in the Third World**. Princeton : Princeton University Press.

Levin, Martin A. 1981. **Conditions Contributing to Effective Implementation and Their Limits, Research in Public Policy analysis and Management**. Vol.3.

McGregor & Dewer. 1996. **Management in the modern organization**. (2nd Ed.). 6(4), Februry.

Peter W. Greenwood and Other. 1975. **Federal Programs Supporting Educational Change**. Santa Monica, CA: Rand.

- Roger, Patricia J. 1985. **Program Evaluation: Forms and Approaches**. London: Sage Publication.
- Sabatier, Paul and Mazmanian, Danish. 1980. The Implementation of Public policy : a Framework of Analysis. **Policy Studies Journal**, 8, 538-567.
- Sabatier Pual A. & Mazmanian, D. 1989. "A Comparative Analysis of Policy Implementation Under Different Statutory Regimes : The San Francisco Bay Conservation and Development Commission, 1965-1972." **Policy Studies Journal**. : pp.173-181.
- Van Horn, C. E. 1979. **Policy Implementation in the federal system, national goals and local Implementers**. Lexington, MA: Massachusetts, Heath.
- Van Meter, D.S., & Van Horn, C.E. 1975. The Policy Implementation Process : A Conceptual Framework. **Administration and Society**. 6(4), February.
- Walter Williams, 1975. Implementation Analysis and Assessment. **Policy Analysis**. 1,3(summer).